

Adroddiad i'r: Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Dyddiad y Cyfarfod: 28 Tachwedd 2014

Swyddogion Arweiniol: Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd
a'r Cydlynnydd Archwilio

Teitl: Datblygu Archwilio yn Sir Ddinbych

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Nod yr adroddiad yw datblygu a gweithredu cynigion a drafodwyd gyda'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Archwilio ar sut y gellir gwella swyddogaeth Archwilio'r Cyngor.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Bu nifer o adroddiadau cenedlaethol yn ddiweddar ar wella Craffu yng Nghymru a dylai'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Archwilio (GCIGA), y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a'r Cyngor ystyried eu hargymhellion yng nghyd-destun sut y gallent wella Archwilio yn Sir Ddinbych.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Dylai'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd:

3.1 Cymeradwyo gweithredu ffurflenni cynigion i'w defnyddio gan aelodau ar gyfer ychwanegu testunau i raglenni gwaith i'r dyfodol y pwyllgorau archwilio (**mae atodiad 1 yn dangos dau fersiwn i'w hystyried**)

3.2 Cefnogi'r gweithgareddau datblygu ar gyfer gwella Archwilio yn Sir Ddinbych a allai gyfrannu'n effeithiol at y gofynion presennol i wneud arbedion mawr ar y gyllideb a chyflawni targedau'r Cynllun Corfforaethol (**atodiad 2**)

3.3 Cymeradwyo mabwysiadu'r canlyniadau a nodweddion ar gyfer archwilio effeithiol a'r egwyddorion ar gyfer ymgysylltu â'r cyhoedd a amlinellwyd (**atodiadau 3, 4 a 5**)

3.4 Ystyried a ddylid gofyn i'r Cyngor ddiwygio aelodaeth y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Archwilio i gynnwys cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

4. Manylion yr Adroddiad

Gwella Effeithlonrwydd a Lleihau Costau Archwilio Addysg

4.1 Mae'r aelodau Archwilio addysg cyfetholedig yn aelodau o bob un o'r 3 pwyllgor archwilio pryd bynnag fo'r pwyllgorau hynny yn ystyried ysgolion a materion addysg. O ganlyniad, mae weithiau rhaid i aelodau cyfetholedig fynd

i nifer o gyfarfodydd byr ar wahanol ddiwrnodau sy'n golygu teithiau a chostau ychwanegol. Roedd hefyd angen i uwch swyddogion addysg friffio'r aelodau cyfetholedig ar wahân ar ddatblygiadau yn y maes addysg. Adolygodd y GCIGA gynnis a fyddai'n golygu mai'r Pwyllgor Archwilio Perfformiad (sydd ar hyn o bryd yn archwilio cyrhaeddiad addysgol a pherfformiad) fyddai'n cymryd pob eitem lle'r oedd angen i'r aelodau cyfetholedig fod yn bresennol. Byddai cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio Perfformiad yn aros yr un fath fel arall a byddai'r aelodau cyfetholedig yn parhau'n aelodau ar gyfer testunau addysg yn unig.

Adroddiadau Cenedlaethol ar Graffu yng Nghymru

- 4.2 Dros y ddegawd ddiwethaf bu cyfres o gyhoeddiadau cenedlaethol allweddol sydd wedi adolygu swyddogaeth Archwilio wrth ddarparu gwasanaethau ac atebolrwydd lleol. Mae'r rhain yn cynnwys cynllun rhaglen *Creu'r Cysylltiadau* Llywodraeth Cymru, yn dechrau yn 2004; *Adolygiad o'r Gwasanaethau a Ddarperir yn Lleol (Adroddiad Beecham)* yn 2006 ac yn fwy diweddar, adroddiad y *Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaeth Cyhoeddus (Adroddiad Comisiwn Williams)* ym mis Ionawr 2014, a *Craffu Da? Cwestiwn Da!* gan Swyddfa Archwilio Cymru ym mis Mai 2014.
- 4.3 Adlewyrchir canlyniadau a nodweddion archwilio effeithiol sy'n rhan o adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru (Atodiad 3) yn argymhellion *Comisiwn Williams* hefyd (Atodiad 4). Gofynnwyd i awdurdodau lleol ystyried mabwysiadu canlyniadau a nodweddion archwilio effeithiol a bydd swyddogaethau archwilio yn cael eu mesur yn erbyn y canlyniadau a'r nodweddion hyn.
- 4.4 Yn ddiweddar, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei ymateb i argymhellion Comisiwn Williams ar ffurf Papur Gwyn, sy'n dwyn y teitl 'Diwygio Llywodraeth Leol'. Gwneir sawl cyfeiriad yn y Papur Gwyn at yr angen i atgyfnerthu gwaith archwilio, ei weld fel buddsoddiad ar gyfer gwella, ac i awdurdodau eu defnyddio i ymgysylltu â'r cyhoedd, ffurfio perthnasau rhwng defnyddwyr gwasanaethau a darparwyr gwasanaethau, a mesur effaith penderfyniadau.
- 4.5 Yn Sir Ddinbych, amlinellodd adroddiad y Prif Weithredwr '*Hogi ein Harfau*' gynlluniau'r Cyngor i barhau i ddarparu ei Gynllun Corfforaethol er gwaethaf toriadau ar y gyllideb na ellir eu hosgoi. Mae'r adroddiad yn pwysleisio'r angen i wneud pethau'n wahanol, i wneud "llai gyda llai", ond gyda safonau uchel o wasanaeth.

Meysydd Gwella Allweddol Sir Ddinbych

- 4.6 Ym mis Gorffennaf 2014, rhoddodd y GCIGA ac Arweinydd y Cyngor ystyriaeth i adroddiad cenedlaethol Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) ar archwilio '*Craffu Da? Cwestiwn da!*' a chefnogwyd y cynigion canolog i symud ffocws gweithgareddau'r Pwyllgorau Archwilio i nifer llai o destunau nag yr ystyrir ar hyn o bryd, ond defnyddio'r amser a'r adnoddau a ddarperir gan y gostyngiad hwn ar gyfer gwaith Archwilio mwy manwl a helaeth ar bynciau blaenoriaeth.

4.7 Ym mis Medi 2014 ystyriodd y GCIGA y materion hyn ymhellach a chytunwyd:

- Cefnogi gweithgareddau datblygu ar gyfer gwella Archwilio yn Sir Ddinbych yn eu pwyllgorau a'r Cyngor yn ei gyfarwydd.
- Dylid ei gwneud yn ofynnol i aelodau lenwi ffurflen gynnig wrth ofyn i bwyllgor archwilio ychwanegu eitem at ei raglen waith; a datblygu ffurflen addas i'w ddefnyddio gan aelodau (gweler atodiad 1)
- Er y bydd yn arfer i fynd ag eitemau addysg i'r Pwyllgor Archwilio Perfformiad yn ôl dymuniadau aelodau cyfetholedig a chyflawni rhai arbedion ar gostau teithio a phresenoldeb, os yw'n ymddangos fod testun yn llawer mwy addas ar gyfer cylch gorchwyl pwyllgor archwilio arall ni ddylid diystyru'r opsiwn hwn, neu gynnal cyfarfod pwyllgor craffu ar y cyd.
- Mynd ag adroddiad ar Ddatblygu Archwilio yn Sir Ddinbych i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.
- Mabwysiadu'r 'canlyniadau a nodweddion ar gyfer craffu effeithiol' (atodiad 3) ac 'Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd yng Nghymru' Cyfranogaeth Cymru (Atodiad 5) fel canllawiau ar gyfer gweithgareddau archwilio yn Sir Ddinbych yn y dyfodol.

4.8 Mae Atodiad 2 yn nodi rhai meysydd allweddol a fyddai'n elwa o gael eu cryfhau yn Sir Ddinbych er mwyn gwella Archwilio ac mae rheoli'r rhaglen gwaith i'r dyfodol yn ystyriaeth hollbwysig. Cynhaliwyd hyfforddiant gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i aelodau Sir Ddinbych ar ddedol testunau archwilio a sgiliau cynllunio rhaglen gwaith i'r dyfodol a meini prawf ar 21 Hydref 2014 a atgyfnerthodd y neges bod yn rhaid i bwyllgorau werthuso testunau archwilio a awgrymwyd yn ofalus, a chanolbwyntio ar faterion strategol pwysig ac allweddol.

4.9 Ni fydd modd i'r Pwyllgorau Archwilio gryfhau'r meysydd a nodwyd yn Atodiad 2 oni bai ei fod yn gwneud dewisiadau priodol wrth ystyried testunau a gyflwynir ar gyfer Archwilio. Gellir defnyddio'r siart llif dewis testunau ar gefn ffurflen gynnig ddrafft yr aelodau (atodiad 1) ar y cyd a'r *Ffurflenni Cynigion Archwilio* a gyflwynir i'r pwyllgorau gan swyddogion. Mae llawer o eitemau'n cael eu cyflwyno gydag aelodau (mae hyn yn briodol ar gyfer 'Archwilio a arweinir gan aelodau' wrth gwrs), ond dylid mesur y materion a gynigir yn erbyn meini prawf y cytunwyd arnynt cyn cael eu derbyn, neu i'r pwnc gael ei drafod mewn adroddiad er gwybodaeth neu gyfrwng arall nad yw'n bwyllgor.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae archwilio effeithiol yn elfen hanfodol o'r trefniadau llywodraethu sydd eu hangen i ddarparu gwasanaethau'r Cyngor a gall blaenoriaethau corfforaethol weithredu fel mecanwaith pwysig ar gyfer ymgysylltu â'r cyhoedd ar faterion gwasanaeth a llywodraethu.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Bydd angen gweithredu'r meini prawf dethol testun a chynllunio gwaith i'r dyfodol yn briodol er mwyn cyflawni'r gwelliannau a amlinellir yn yr adroddiad hwn, o fewn yr adnoddau a ddyrannwyd i gefnogi'r swyddogaeth Archwilio.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb a gynhaliwyd ar y penderfyniad?

Nid oes asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb wedi cael ei wneud ar hyn o bryd gan nad yw ystyried canfyddiadau'r Astudiaeth Gwella Archwilio a newidiadau arfaethedig i'r dulliau o archwilio meysydd yn debygol o gael effaith ar bobl sy'n rhannu nodweddion a ddiogelir. Fodd bynnag, bydd angen cynnal AEC ar unrhyw gynigion mewn perthynas â gwella ymgysylltiad y cyhoedd ag archwilio, unwaith y byddant wedi cael eu datblygu.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi eu cynnal gydag Archwilio ac eraill?

Mae'r adroddiad hwn yn rhan o'r broses ymgynghori â chraffu a budd-ddeiliaid mewn perthynas â datblygu a gwella arferion archwilio yn Sir Ddinbych. Ymgynghorwyd â'r GCIGA ac maent wedi gwneud argymhellion sydd wedi eu cynnwys yn yr adroddiad hwn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Ni chafwyd datganiad ganddo ar gyfer yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd yna, ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae angen i'r Cyngor ddangos ei fod yn mynd ati i geisio dod o hyd i ffyrdd o wella arferion archwilio, gwella effeithiolrwydd archwilio o ran ychwanegu gwerth at y broses o wneud penderfyniadau, a mesur effaith gwaith archwilio. Gan fod yr Astudiaeth Gwella Craffu yn rhan o Raglen Reoleiddio SAC dylai'r Awdurdod roi sylw i ganfyddiadau'r Astudiaeth a thystiolaeth ei fod wedi ystyried casgliadau'r Astudiaeth drwy nodi meysydd y mae angen eu cryfhau gyda'r bwriad o wella dylanwad ac effeithiolrwydd archwilio. Wrth wneud hynny, byddai hefyd yn addasu ei hun i gyflawni'r dyletswyddau a'r grymoedd a roddwyd i archwilio gan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011. Mae'r potensial i swyddogaeth archwilio gadarn gefnogi ymdrechion y Cyngor i ychwanegu gwerth, gwireddu'r bendithion gorau posibl ar gyfer trethdalwyr a gwella canlyniadau i ddinasyddion mewn cyfnod ariannol anodd, a helpu ei uchelgais i ddod yn nes at y gymuned.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae Erthygl 6.5.4 Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi y gall y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Archwilio ystyried "materion a fydd yn cynorthwyo Aelodau i gyflawni'r swyddogaeth archwilio yn effeithiol." Mae cylch gwaith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cynnwys adolygu pa mor ddigonol yw darpariaeth yr awdurdod o ran staff, adeiladau ac adnoddau eraill i gyflawni swyddogaethau gwasanaethau democrataidd (Adran 9, Rhan 1 Mesur Llywodraeth Leol 2011).